

EPÄINNHIMILLINEN LAPSIKOE

TEKSTI TIMO J. TUIKKA
KUVITUS ANNIINA LOUHIVUORI

Älylaitteet kasvattavat lapsistamme keskittymishäiriöisiä, likinäköisiä idiootteja.

Älylaitteet ja lapset valloittivat kotini samoihin aikoihin. Minua tahmaisen ruudun pyyhkiminen kiehtoi yhtä vähän kuin pylyjen, mutta lapseni ihastuivat ensikosketuksesta etusorminäyttöön.

Jopa yksivuotias ymmärsi tabletin toimintafilosofian, mutta ei sitä, ettei koko maailma toimi samalla logiikalla.

Lapset yrittävät pyyhkäistä liian hidastempoisen *Pikku Kakkosen* televisioruudulta ja toruvan vanhemman elämästään.

Älylaitteet rakennettiin varta vasten koukuttamaan myös lapsia. Moni riippuvuutta aiheuttavien laitteiden kehittäjistä kielsi omilta lapsiltaan niiden käytön.

Riippuvuusongelmat yleistyivät nopeasti. Ylen kevään 2013 kyselyssä 76 prosenttia vastaajista koki älylaitteiden aiheuttavan lapsilleen riippuvuusoireita. Ongelmat tuskin ovat tästä pienentyneet.

Aluksi en osannut olla huolissani uusista häppäkkeistä, sillä halki historian vanhemmat ovat varoitelleet lapsiaan moderneista turmeluksista.

Vuosisatoja varoiteltiin kirjojen tuhoavan lasten herkeit sielut ja liikalukemisen aiheuttavan hulluutta.

Natsi-Saksassa vanhemmat varoittelivat Hitler-jugendiin liittyneitä lapsiaan ty-tupien turmiollisuudesta. Vanhempani varoittelivat 1980-luvulla minun sokeutuvan, jos katson 24 tuuman Saloraa viittä metriä lähempää.

Tietokonepelejä syytettiin jo 1980-luvulla lasten lihasten surkastumisesta. Commodore 64 -joululahjapakettejaan

katuneet vanhemmat patistelivat lapsiaan jo vartin kestäneen *Winter Games* -pelin lataamisen aikana ulos hiihtämään.

Videot olivat autonomian aikaisille isovanhemmille hirvityksen kauhistus. Lasten pelättiin katselevan salaa raa-kaa väkivaltaviihdettä. Niin katsoimme, eikä meistä silti tullut moottorisahamurhaajia.

Lapset ja nuoret harjoittavat oman evoluutionsa kannalta tärkeitä asioita. Ajatelin älypuhelimienkin olevan samaa kehitysjatkumoa, kunnes havahduin koulutiellä laahustaviin zombiarmeijoihin.

Kännyköitään toljottavat lapset ja nuoret olivat valmiit kävelemään tai pyöräilemään katsettaan kohottamatta auton alle. Evoluutio ei todellakaan kulje eteenpäin, jos ihmiskunta menettää itsesuojeluvaistonsa.

Rehtoreiden onkin pitänyt laittaa vanhemmille viestiä, että heidän jälkikasvunsa uhkaa tappaa itsensä koulutiellä kännykkää tihrustaessaan.

Vanhemmat, jotka tihrustavat koulujen varoitusviestejä ratissa älyluureistaan, kaahaavat risteysalueen halki katsettaan kohottamatta.

Älypuhelimien pakonomainen räplääminen lähti lapasesta jo diginatiivien vanhemmilla. Elämä ei enää ollutkaan tässä ja nyt, vaan palkitsevampi maailma avautui kännykkää hyväilemällä ja virtuaalipeukkuja kalastelemalla.

Vauva- ja perheonnetaan nettiin filmaavat vanhemmat eivät välttämättä muista katsoa lapsiaan silmiin. Psykologien mukaan katsekontaktien ja vastavuoroisuuden väheneminen on huono asia ihmisiksi kasvun kannalta.

Taaperoakaan ei paljon hotsita opetella kävelemään ja puhumaan, jos hän voi keskittyä senkin ajan vauvussa iPad:iinsä. Kanadalaistutkimuksessa puhumisen havaittiin viivästyvän sitä pidempään, mitä enemmän lapsi vietti aikaansa älylaitteiden parissa.

Ihmiset ovat taantumassa jumalattomalla nopeudella laboratoriorottien kaltaisiksi eläimiksi, jotka reagoivat mielihyvä-makupalan toivossa jokaiseen kännykän kilahdukseen.

Kestohermostuneisuus ja alituiset keskeytykset läpäisevät koko yhteiskunnan digi-vauvasta Facebook-vaariin.

Keskusteluohjelmien juontajatkaan eivät enää malta puhua vierailleen somepöhinää ja nettiäänestystuloksia plärätessään.

Someperäinen keskittymishäiriö onkin uusi kansansairaus, johon ei kuitenkaan suhtauduta samalla vakavuudella kuin sepelvaltimotautiin 1970-luvun Pohjois-Karjalassa.

Alituisen sometuksen todettiin kalifornialaistutkimuksessa aiheuttavan teineillä adhd-keskittymishäiriön kaltaisia oireita.

Lasten ja nuorten unetkin jäävät lyhyeksi, jos some- tai pelipommitus jatkuu yömyöhään, ja sängystä pompitaan piip-pausten pakottamana ylös.

Elektronisten laitteiden tuijottamisella on todettu olevan yhteys nukahtamisvaikeuksiin. Ei siis ihme, jos nuorisoa väsyttää entistäkin enemmän.

Teinien vanhemmat odottivat ennen huolissaan, milloin ja missä kunnossa lapsi palaa kotiin. Nykyteinien vanhemmat kertovat huolissaan, etteivät saa älylaitteisiin liimautuneita lapsiaan huoneestaan ulos edes perjantai-iltaisina.

Hiljaisuus oli lapsiperheissä ennen pa-haanteista. Kymmenen minuutin hiljaisuuden jälkeen tapetit oli sotattu tussilla tai 24 vessapaperirullaa tyhjennetty pyttyyn.

Nykyään perheissä on petollisen hiljaista. Elokuissa mafiaperheet hiljentävät vihollisensa tyynyn läpi ampumalla. Suomalaisperheet hiljentävät lapsensa digitaalisilla äänenvaimentimilla.

Heitän itseäni ensimmäisellä viihaisella virtuaalilinnalla. Koti-isänä ollessani hankin itselleni välillä rauhallista kirjoitusaikaa antamalla lapsen pelata *Angry Birds* -peliä. Sitä niittää, mitä kylvää.

Lapset, jotka tuijottavat automatkoil-la *Pipsa Possua* tai *Lionel Messiä* vanhempiensa takaraivoista, eivät tajua jankuttaa, kuinka pitkä matka on vielä jon-nekin. Kyselyikäisten ainoat huolenaiheet ovat: saanko katsoa kännykkää ja onko vielä peliaikaa jäljellä?

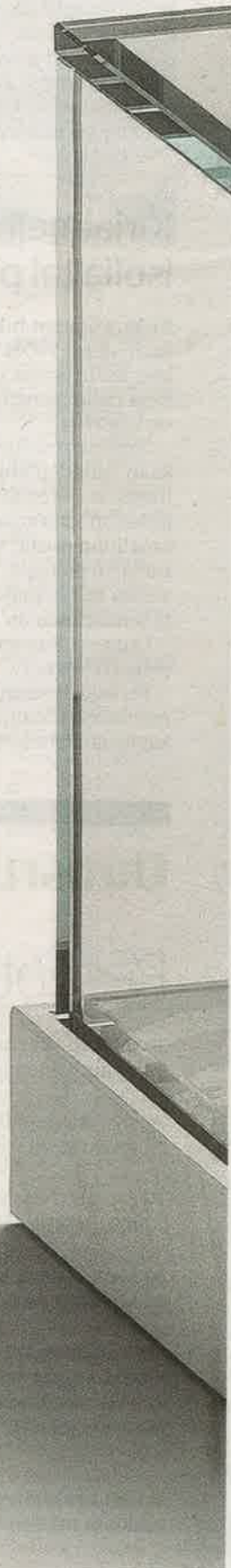
Suullisen viestinnän väheneminen köyhdyttää kansakunnan kielellistä kulttuuria. Onneksi sadoissa tuhansissa perheissä on sentään ruvettu pitämään päivittäistä väittelykerhoa, jonka kestoaiheena on kännykän käyttö- tai peliaika.

Elon pelikin kovenee. Reaalimaailman ohella lasten tulisi menestyä myös virtuaalitodellisuudessa. Jo pienillä lapsilla kännykkäkilpailu kuumentaa akkuja ja ”menee tunteisiin”, kuten lapset tapaa-vat nykyään sanoa.

Lapset perustavat kilpaa pikaviestipalvelu WhatsAppiin viestiryhmiä, erottavat kilpaa toisiaan ryhmistä ja itkevät kilpaa, kun heidät on poistettu MÖÖ-MÖÖ- tai MÖÖMÖÖ2 -ryhmästä.

Pikaviestipalvelun omistavan Facebookin omistajat hierovat ahneita kouriaan, kun vanhemmat selvittelevät omista WhatsApp-ryhmissään MÖÖMÖÖ -ryhmien eroja ja kenen kersa on videoinut mihinkin ryhmään typeryyksiä.

Osa vanhemmista on pihalla kuin puliukko faseista, instoista ja apeista. Itsekin pääsen vasta nyt jyvälle, että Suomessa WhatsAppin ikäraja on 16 vuotta.

Sukupolvi takaperin vastuullisen vanhemman kuului opastaa lastaan, ettei tämä voi seisoa auton etupenkkiä välissä yli satasen vauhdissa.

Vastuullisen nykyvanhemman on tiedettävä, mitä lapset kännykällään puuhaavat ja pelaavat. Pikkupoikien puheista päätellen *Brawl Stars* -toimintapeliä pelaavat ihan kaikki, tytötkin.

Google vinkkaa Helsingin Sanomien toimittaja **Toni Lehtisen** pelanneen jo keväällä 2019 lapsensa kanssa *Brawl Starsia*.

Jutussaan (HS 16.2.) Lehtinen vertaa Supercellin menestyspelejä rahapeleihin ja ohjeistaa vanhempia olemaan hereillä lapsia psykologisesti koukuttavan pelin kanssa.

Pelikasvattajat puolestaan ohjeistavat vanhempia pelaamaan lastensa kanssa pelejä. Sorminäppäryyteni ei riitä pelaa-

miseen, mutta yritän seurata sivusta rähinäpalloa.

Aivoni ja silmäni kuitenkin nyrjättävät kymmenessä sekunnissa yksityiskohtien epileptiseen vilinä. Onkin raportoitu, että pienen näytön intensiivinen tuijottaminen läheltä on lisännyt lasten likinäköisyyttä ympäri maailmaa.

Uutena näköilmiönä kymmenvuotiaat sotapelien veteraanit kärsivät viisikymppisille tyypillisestä ikänäöstä. Ehkäpä heitä voisi ryhtyä kuntouttamaan maamme sotainvalidien tyhjenevissä kuntoutuskeskuksissa.

Älylaitteiden lisääntyminen tuijottaminen ja ulkoilun väheneminen heikentävät käsi kädessä lasten näköä.

Terävän näkökyvyn ylläpitämiseksi ja likinäköisyyden hillitsemiseksi Instru-

Osa vanhemmista on pihalla kuin puliukko faseista, instoista ja apeista.

mentariumin johtavalla optikolla **Matti Tyynilällä** on ytimekäs ohje: lapset pitäisi "lukita" päivittäin muutamaksi tunniksi ulos ilman mobiililaitteita.

Huonossa valossa luolassa maalanneiden Neanderthalin ihmistenkin esteettinen silmä lepäsi, kun he katsoivat ulkona kaukana liikkuvia saaliita.

Huonossa valossa lukeminen on heikentänyt jo pimeältä keskiajalta lähtien lukutoukkien näköä. Nykylapsille hämärässä lukeminen ei ole kuitenkaan lukuongelmista suurin.

Lehdet ovat uutisoineet pitkien 2010-lukua suomalaislasten lukeva enimmäkseen vähemmän. Nämä huolestuttavat uutiset tavoittavat yhä harvemman nuoren ja kohta aikuisenkin.

Aku Ankkanin tajuaa kehityskulun surkeuden – myös tulevaisuutensa suhteen. *Aku Ankka* lahjoitti lokakuussa 2019 kymmeniätuhansia lehtiä koululaisille lukemisen edistämiseksi.

Hessu Hopolla ja kumppaneilla onkin syytä helvetilliseen huoleen. Lapsuudessa tuijotettiin tuntikaupalla kaukaisuuteen, kun odotettiin, milloin *Aku Ankka* kolahtaa postiluukusta. Lukemattomille nykylapsille sarjakuvienkin lukeminen on hirveää pakopullaa.

Viimeisimmässä Pisa-tutkimuksessa suomalaispojista peräti 63 prosenttia vastasi myöntävästi kysymykseen "luen vain jos on pakko". Tulos ei yllätä, sillä tein viime kesänä elämäni käsittämättömimmän vaihtokaupan.

Lupasin lapselle yhden *Aku Ankan* lukemisesta puoli tuntia peliaikaa. *Monte-Criston* kreivistä olisi varmaan pitänyt luvata puoli vuotta.

Lasten näkökulmasta olisi kummallista lukea vapaaehtoisesti sarjiksiakaan, kun voi katsoa BackMedian toimitusjohtajan **Roni Bäckin** vuoristorata-ajelua ja leikkimistä YouTubeista.

Kun sain yllättäen ja pyytämättä sähköpostiini viestin, että Bäck on juuri lannut uusimman videonsa YouTubeen, oli pakko selvittää mikä hän on miehiään.

Bäck on tubettaja, jolla on puoli miljoonaa seuraajaa ja armeijallinen uskollisia lapsifaneja. Hänen viime syksyn syntymäpäivilleen kauppakeskukseen jonotti tuhansia lapsia.

Lukeminen on ollut tehokas ase taistelussa tietämättömyyttä ja tyhmyyttä vastaan. Jos netti-tubeissa elävien lastemme lukutaito ja lukeminen jatkavat laskuaan lehmänhännän lailla, edesämme hämmöittää nykyistekin hillittömämpi idiotismin aikakausi.

Historiallisestikin olisi harvinaista, jos tuleva sukupolvi olisi edeltävää taudinpi. Viitteitä suomalaisten älyn laskusta on kuitenkin jo saatu esimerkiksi varusmiehiä koskevista tutkimuksista.

Some-kuplistaan huolimatta Suomi on yhä vahvasti yhden totuuden maa. Huikeita digi-innovaatioita ja älysovelluksia ylistetään samalla hartaudella kuin YYA-sopimusta ja luottamusta 1970-luvulla.

Toivottavasti virtuaalitulevaisuus osoittaa huoleni turhaksi, mutta sitä ennen lasten älylaitteiden käyttöä ja ruutuaikaa kannattaa varmuudenkin vuoksi rajoittaa.

Lasten aivot toiminnan ja ruudun tuijottamisen yhteyttä tutkinut **Dimitri Christakis** kiteytti huolenaiheeni 60 Minutes -ohjelmassa joulukuussa 2018. Christakisin mukaan parhaillaan on käynnissä "kontrolloimaton koe seuraavan sukupolven lapsilla".

● Kirjoittaja on poliittisen historiaan erikoistunut tietokirjailija.

